

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	5
Η παράγραφος	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα	17
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Οικογένεια	26
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Χτίζοντας μια φιλία	36
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Το σχολείο στον χρόνο	47
ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Συζητώντας για την εργασία και το επάγγελμα	62
ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης – Διαδίκτυο	70
ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Βιώνοντας τα προβλήματα της καθημερινής ζωής	85
ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Συζητώντας για τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα	101
ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Ταξίδι στον μαγικό κόσμο του διαστήματος	118



Πρόλογος

Το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου θέλει να δείξει, καταρχάς, τον τρόπο που κινείται η σκέψη μέσα από θέσεις και αντιθέσεις, τις οποίες καλείσαι εσύ, ως μαθητής, να καταγράψεις ή να αναπτύξεις σε διάφορα κείμενα παρουσίασης των απόψεών σου και, κατά δεύτερο λόγο, να σε ενημερώσει για τη μέθοδο με την οποία επισημαίνονται οι αδυναμίες ενός κειμένου είτε από εσένα τον ίδιο είτε από έναν διορθωτή.

Σε αυτή την προσπάθεια το βιβλίο αυτό έρχεται να σε βοηθήσει με:

- Οδηγίες για την παραγωγή λόγου μέσα σε κείμενα (ανάγνωση και κατανόηση του θέματος, τρόπος δόμησης σχεδιαγράμματος με ερωτήσεις, τρόπος συλλογής επιχειρημάτων, μέθοδοι σύνδεσης φράσεων και παραγράφων).
- Υποστηρικτικό υλικό, με ιδέες και επιχειρήματα για την απάντηση σε θέματα αντίστοιχα των θεματικών ενοτήτων του σχολικού βιβλίου της Β΄ Γυμνασίου.
- Κείμενα που αναφέρονται στα θέματα των ενοτήτων του σχολικού βιβλίου της Β΄ Γυμνασίου και προκαλούν προβληματισμούς και σκέψεις που συμβάλλουν άμεσα στη διαμόρφωση και στη διατύπωση της άποψής σου.
- Εκθέσεις μαθητών, που διορθώνονται και αναδομούνται, ώστε οι μαθητές να μαθαίνουν από τα πραγματικά τους λάθη.

Σου ευχόμαστε να ευχαριστηθείς την ανάγνωση του βιβλίου και να το χρησιμοποιήσεις ως ένα ερέθισμα της σκέψης και ως βοήθημα του λόγου.

Οι συγγραφείς

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

I. Τι είναι η παράγραφος και πώς λειτουργεί;

Παράγραφος είναι το σύνολο των περιόδων που έχει μια συγκεκριμένη τριμερή δομή (πρόλογο, κύριο θέμα, επίλογο) και έχει ως στόχο την παρουσίαση και ανάλυση ενός θέματος που τοποθετείται στην εισαγωγική περίοδο της παραγράφου.

Η παράγραφος πρέπει:

- να έχει ένα θέμα.
- να μην ξεπερνά ένα λογικό όριο στίχων (6-12 στίχους).
- να έχει οπωσδήποτε θεματική περίοδο (πρόλογο).
- να έχει οπωσδήποτε σχόλια – λεπτομέρειες (κύριο θέμα).
- να έχει προαιρετικά κατακλείδα (συμπέρασμα).
- να μην αποτελείται μόνο από μία περίοδο αλλά από τουλάχιστον δύο με τρεις περιόδους, όσα και τα μέρη της.

II. Η δομή της παραγράφου και γιατί πρέπει να την ακολουθούμε

Η κάθε παράγραφος είναι η μικρογραφία μίας παρουσίασης γραπτού λόγου, δηλαδή πρέπει να έχει μία εισαγωγή-πρόλογο, μια ανάλυση-κύριο θέμα και ένα συμπέρασμα-επίλογο.

Τα μέρη μιας παραγράφου είναι:

- **Η θεματική περίοδος ή πρόταση** είναι η εναρκτήρια περίοδος, όπου διατυπώνουμε το θέμα που πρόκειται να επεξεργαστούμε στα σχόλια της παραγράφου. Σε αυτή την περίοδο παρουσιάζουμε το επιχείρημα ή την άποψη που θα σχολιάσουμε στη συνέχεια και την τοποθετούμε μέσα στο πλαίσιο που αυτή εμφανίζεται.
- **Οι λεπτομέρειες ή τα σχόλια** είναι το δεύτερο μέρος μιας παραγράφου. Συνήθως ξεκινούν από τη δεύτερη περίοδο της παραγράφου και, ακολουθώντας μία από τις μεθόδους ανάπτυξης της παραγράφου, σχολιάζουν το θέμα που έχει παρουσιαστεί είτε παραθέτοντας κάποια παραδείγματα που το επιβεβαιώνουν είτε αναδεικνύοντας τις αιτίες που το προκαλούν είτε

προβάλλοντας τα αποτελέσματα που επιφέρει είτε προσδιορίζοντας την έννοια του θέματος μέσα από έναν ορισμό ή από τα μέρη από τα οποία αποτελείται είτε συγκρίνοντας αυτό το θέμα με κάποιο παρόμοιο ή αντίθετό του. Τα σχόλια μπορούν να εκτείνονται σε μία ή περισσότερες περιόδους, όσες απαιτούνται για τον ολοκληρωμένο σχολιασμό του θέματος.

- **Η κατακλείδα.** Πρόκειται για την τελευταία περίοδο της παραγράφου ή για το καταληκτικό μέρος της τελευταίας περιόδου της παραγράφου. Στο μέρος αυτό καταγράφεται το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η παρουσίαση του θέματος, που συχνά επιστρέφει στη θεματική περίοδο και την επιβεβαιώνει.

❖ Παράδειγμα ολοκληρωμένης παραγράφου

Η έκφραση, γραπτή και προφορική, είναι μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου, που συμβάλλει καθοριστικά στην κοινωνικότητά του (**θεματική περίοδος**). Η δομή του ανθρώπινου εγκεφάλου υπηρετεί την έκφραση του ανθρώπου, καθώς έχει την ικανότητα να προσλαμβάνει ερεθίσματα από το περιβάλλον, να τα επεξεργάζεται, να τα κατανέμει, να προετοιμάζει την απόκριση σε αυτά, στη συνέχεια να τη δομεί συντακτικά και μορφολογικά και, τέλος, να την εκφέρει με τη φωνή, την άρθρωση, την έκφραση του προσώπου, ακόμα και τις κινήσεις των χεριών που τη συνοδεύουν (**σχόλια-λεπτομέρειες**). Είναι κατανοητό λοιπόν γιατί το στοιχείο διαφοροποίησης του ανθρώπου από τα άλλα έμβια όντα είναι ο έναρθρος λόγος του (**κατακλείδα**).

III. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

1. Με παραδείγματα

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε το θέμα που θέλουμε να αποδείξουμε ή να τεκμηριώσουμε μέσω παραδειγμάτων.
- **Σχόλια:** Εκθέτουμε τα παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την άποψη που παρουσιάσαμε στη θεματική περίοδο. Τα παραδείγματα αυτά θα ήταν καλό να μην είναι εντελώς προσωπικά, αλλά να προέρχονται από την κοινή καθημερινή ζωή των ανθρώπων ή να είναι παρμένα από την ιστορική πραγματικότητα.

❖ Παράδειγμα

Η δημοκρατία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη γένεση του διαλόγου και την ύπαρξη της ελευθερίας του λόγου, οι οποίες βοηθούν τον άνθρωπο να αναπτύξει την κριτική του ικανότητα. Κλασικό παράδειγμα αποτελεί η αρχαία Αθήνα, όπου στα χρόνια της δημοκρατίας, μέσω του ελεύθερου διαλόγου που διεξαγόταν στις δημόσιες πολιτικές συνελεύσεις, κάθε πολίτης μπορούσε να διατυπώσει τη γνώμη του και να ακούσει τις απόψεις των άλλων. Με αυτό τον τρόπο και μέσα από την αναγκαιότητα να λάβει θέση με την ψήφο του για σοβαρά ζητήματα, καλλιεργούσε την κριτική του ικανότητα.

2. Με αιτιολόγηση

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε το θέμα το οποίο στη συνέχεια θα αιτιολογήσουμε.
- **Σχόλια:** Παραθέτουμε μία ή παραπάνω αιτίες για τις οποίες ισχύει η θέση που παρουσιάσαμε στη θεματική περίοδο. Μπορούμε, επίσης, να αναλύσουμε όλο το σκεπτικό αιτιολόγησης χρησιμοποιώντας λέξεις όπως: **επειδή, γιατί, γι' αυτό τον λόγο, αυτό οφείλεται** και άλλες παρόμοιες εκφράσεις, που δηλώνουν την πρόθεσή μας να αιτιολογήσουμε.

❖ Παράδειγμα

Η μόλυνση του πλανήτη αποτελεί ένα πρώτιστο πρόβλημα των ημερών μας. Οι λόγοι που το αναδεικνύουν σε τόσο οξύ ζήτημα είναι η σταδιακή εξάντληση των πηγών ενέργειας, η μείωση των κοιτασμάτων πόσιμου νερού, καθώς και οι κλιματολογικές αλλαγές που προκαλούν μεγάλες ζημιές στις καλλιέργειες και τα νοικοκυριά των ανθρώπων. Η επίλυσή του πρέπει να γίνει μέλημα όλων, και κυρίως των κρατών που διαθέτουν ισχυρή βιομηχανία.

3. Με αίτιο – αποτέλεσμα ή αποτελέσματα

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε το αίτιο μιας κατάστασης που οδηγεί σε ένα ή περισσότερα αποτελέσματα, τα οποία θα δηλώσουμε στα σχόλια.
- **Σχόλια:** Παραθέτουμε ή αναλύουμε το αποτέλεσμα ή τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την αιτία που προαναφέραμε στη θεματική περίοδο. Πολ-

λές φορές περιγράφουμε και τον τρόπο με τον οποίο οδηγούμαστε σε αυτά τα αποτελέσματα.

- **Χαρακτηριστικές λέξεις:** *έτσι, κατά συνέπεια, με αποτέλεσμα, αυτό οδηγεί κ.ά.*

❖ Παράδειγμα

Οι σύγχρονοι άνθρωποι έχουν απομονωθεί και ενδιαφέρονται για το ατομικό τους συμφέρον περισσότερο από το κοινό. Αυτή η συμπεριφορά έχει οδηγήσει στην αλλοτρίωση του ανθρώπου, ο οποίος έχει αφήσει να ατονήσουν πολλές από τις ανθρωπιστικές του συμπεριφορές, όπως η αλληλοβοήθεια, που αναστέλλεται από την καχυποψία για τις προθέσεις του διπλανού τους, η συννεργασία και η αλληλεγγύη, που υπονομεύονται από τον φόβο εκμετάλλευσης, καθώς και τα συναισθήματα φιλαλληλίας, που έχουν αντικατασταθεί σταδιακά με συναισθήματα μισανθρωπισμού.

4. Με σύγκριση – αντίθεση

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε δύο θέματα – ζητήματα – στοιχεία που είναι **αντίθετα** μεταξύ τους.
- **Σχόλια:** Αναφέρουμε τα χαρακτηριστικά του καθενός ζητήματος – στοιχείου, ώστε να προκύπτουν οι αντιθέσεις μεταξύ τους. Μπορούμε να αναφέρουμε όλα τα χαρακτηριστικά του ενός και μετά όλα τα αντίθετα χαρακτηριστικά του άλλου (**μέθοδος όλα προς όλα**) ή να αντιπαραβάλλουμε το κάθε χαρακτηριστικό του ενός στο αντίθετο του άλλου (**μέθοδος ένα προς ένα**).
- **Χαρακτηριστικές λέξεις:** *αντίθετα, σε αντιπαραβολή, σε αντιπαράθεση, ενώ, από την άλλη πλευρά κ.ά.*

❖ Παράδειγμα

Η ζωή στην πόλη και η ζωή σε επαρχιακό οικισμό διαφέρουν μεταξύ τους σε πολλά σημεία. Η διαβίωση σε αστικό χώρο τοποθετεί τον άνθρωπο σε ταχύτερους ρυθμούς ζωής και του παρέχει περιορισμένο χρόνο για να χαλαρώσει και να ηρεμήσει. Ωστόσο έχει περισσότερες επιλογές για να καλύψει τον ελεύθερο χρόνο του μέσα από θεάματα ή δραστηριότητες. Αντίθετα, η ζωή στην ύπαιθρο κινείται σε πιο φυσιολογικούς ανθρώπινους ρυθμούς, που επιτρέ-

πουν στον άνθρωπο να αναπτυχθεί ψυχικά και σωματικά χωρίς να κατακλύζεται από το καθημερινό άγχος, ενώ του παρέχει πιο ομαλή κατανομή εργασιακού και ελεύθερου χρόνου. Ωστόσο οι δυνατότητες αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου είναι πιο συγκεκριμένες και δε χαρακτηρίζονται από πολλές εναλλαγές (**μέθοδος όλα προς όλα**).

Η μοναξιά και η κοινωνικότητα είναι δύο κοινωνικές συμπεριφορές που διαφοροποιούνται και ως προς τη μορφή τους και ως προς τις συνέπειες που επιφέρουν στο κάθε άτομο. Η μοναξιά προσφέρει ησυχία και ηρεμία στον άνθρωπο, ώστε να ασχοληθεί με ό,τι τον απασχολεί σε προσωπικό επίπεδο. Αντίθετα, η κοινωνικότητα περιορίζει τον ατομικό του χρόνο και τον εντάσσει στη διαδικασία αντιμετώπισης και επίλυσης κοινών προβλημάτων σε συνεργασία με τα άλλα μέλη μιας ομάδας. Η μοναχικότητα γεμίζει τον άνθρωπο με συναισθήματα θλίψης, απογοήτευσης και απόρριψης, καθώς δεν αποτελεί φυσική κατάσταση για τον άνθρωπο, ενώ η κοινωνικότητα τον κάνει ευδιάθετο, χαρούμενο, χαμογελαστό και ικανοποιημένο, καθώς εντάσσεται στο πλαίσιο μιας κοινωνικής ομάδας, που αποτελεί στόχο κάθε ανθρώπινου όντος (**μέθοδος ένα προς ένα**).

5. Με αναλογία

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε δύο θέματα – ζητήματα – στοιχεία που έχουν ομοιότητες ή αναλογίες μεταξύ τους.
- **Σχόλια:** Εκθέτουμε τις ομοιότητες των δύο θεμάτων – στοιχείων σχολιάζοντάς τες. Αν συγκρίνουμε δύο ομοειδή ζητήματα, τότε θεωρούμε ότι η σύγκριση είναι **κυριολεκτική**, ενώ, όταν συγκρίνουμε δύο στοιχεία που ανήκουν σε διαφορετικό είδος, τότε η σύγκριση ονομάζεται **μεταφορική**.
- **Χαρακτηριστικές λέξεις:** *όμοια, ομοιότητα, παράλληλα, κατ' αναλογία, και στις δύο περιπτώσεις κ.ά.*

👉 Παράδειγμα

Η αγάπη του δασκάλου μοιάζει σε έναν μεγάλο βαθμό με τη γονεϊκή αγάπη. Ο δάσκαλος έχει ως βασικό στόχο να εισάγει τον μαθητή μέσα στον χώρο της ωριμότερης σκέψης, όπως ο γονιός που προσπαθεί να μεγαλώσει το παιδί του και να το δει να ωριμάζει. Παράλληλα, το άτομο που διδάσκει προσπαθεί να κατευθύνει το νέο παιδί ώστε να αναπτύξει την κριτική του ικανότητα για να

κάνει σωστότερες επιλογές, όπως ο γονιός που προσπαθεί να μάθει στο παιδί του να προστατεύεται από τις κακοτοπιές. Τόσο ο δάσκαλος όσο και ο γονέας αγαπούν τα παιδιά και επιθυμούν να τα δουν να γίνονται καλύτερα από τους ίδιους σε όλους τους τομείς (**κυριολεκτική αναλογία**).

Η φιλία είναι σαν τον ανθό ενός καρποφόρου δέντρου. Ξεκινά να αναπτύσσεται από μια μικρή αφορμή, ένα μικρό μπουμπουκάκι, μεγαλώνει, ανθίζει και στη συνέχεια γίνεται ένας μεστός καρπός. Βασική προϋπόθεση γι' αυτή την ομαλή ανάπτυξη είναι να προστατεύσουμε τη φιλία από αρνητικές συμπεριφορές, που τη φθείρουν, όπως ακριβώς προστατεύουμε τον ανθό από άσχημα καιρικά φαινόμενα (**μεταφορική αναλογία**).

6. Με ορισμό

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε την έννοια που θέλουμε να ορίσουμε, η οποία ονομάζεται **οριστέα έννοια**. Η έννοια αυτή εντάσσεται σε μια γενικότερη θεματική ενότητα, που ονομάζεται **γένος**. Τέλος, παρουσιάζεται η **ειδοποιός διαφορά**, δηλαδή το στοιχείο που διαφοροποιεί την έννοια αυτή από τις άλλες έννοιες που εντάσσονται στο ίδιο γένος.
- **Σχόλια:** Αναλύεται η ειδοποιός διαφορά της οριστέας έννοιας, δηλαδή το χαρακτηριστικό στοιχείο αυτής της έννοιας που αποτελεί και τη βάση του ορισμού της.
- **Χαρακτηριστικές λέξεις:** *ορίζεται ως, είναι, θεωρείται κ.ά.*

❖ Παράδειγμα

Αλλοτρίωση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο αλλοιώνονται οι βασικές ιδιότητες που διαθέτει ένα άτομο ή μια κατάσταση. Η αλλοτρίωση στον άνθρωπο είναι η παραφθορά των ανθρώπινων ιδιοτήτων του, όπως αυτές της κοινωνικότητας και της αλληλεγγύης μέσα στα πλαίσια της ομάδας, που αποτελούν πρώτιστα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης υπόστασής του.

7. Με διαίρεση

- **Θεματική περίοδος:** Αναφέρουμε την έννοια της οποίας θέλουμε να παρουσιάσουμε τα μέρη της, η οποία ονομάζεται **διαιρετέα έννοια**. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε το **κριτήριο της διαίρεσης**, δηλαδή το κριτήριο με το οποίο θα διακρίνουμε την έννοια σε μέρη.

- **Σχόλια:** Τέλος, εκθέτουμε τα μέρη ή **αποτελέσματα της διαίρεσης**, π.χ. **πηλίκο**, και τα σχολιάζουμε ως προς το περιεχόμενό τους.
- **Χαρακτηριστικές λέξεις:** *διακρίνεται, επιμερίζεται, διαιρείται, πρώτο / δεύτερο μέρος κ.ά.*

❖ Παράδειγμα

Ο ρατσισμός αποτελεί μια ανθρώπινη συμπεριφορά υποτίμησης του συνανθρώπου μας, που διακρίνεται σε δύο βασικά είδη, στον κοινωνικό ρατσισμό και στον φυλετικό ρατσισμό. Ο κοινωνικός ρατσισμός έχει ως βασικό του αποδέκτη τις διάφορες κοινωνικές ομάδες που διαφοροποιούνται μεταξύ τους με βάση κάποιο κοινωνικό τους χαρακτηριστικό, όπως το επάγγελμα, την ηλικία, το φύλο, την οικονομική επιφάνεια, τη θρησκεία κ.ά., ενώ ο φυλετικός ρατσισμός απευθύνεται σε άτομα που ανήκουν σε διαφορετική φυλή και κατάγονται από άλλα έθνη.

8. Με συνδυασμό πολλών μεθόδων

- **Θεματική περίοδος:** Παρουσιάζουμε το θέμα που θέλουμε να αναλύσουμε.
- **Σχόλια:** Σχολιάζουμε το θέμα χρησιμοποιώντας περισσότερες από μία μεθόδους ανάπτυξης παραγράφου, όπως αιτιολόγηση και παράδειγμα, ορισμό και αιτιολόγηση, ορισμό και διαίρεση και όποιον άλλο συνδυασμό θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε προκειμένου να επεξηγήσουμε το θέμα μας.

❖ Παράδειγμα

Η οικογένεια λειτουργεί ως χώρος αναφοράς για τα άτομα που ανήκουν σε αυτήν, κυρίως σε περιόδους κατά τις οποίες βιώνουν μια δύσκολη κατάσταση. Σε αυτές τις περιπτώσεις η οικογενειακή θαλπωρή και η αγάπη μπορούν να ενδυναμώσουν το άτομο που αισθάνεται ανασφάλεια, να του καλλιεργήσουν την πεποίθηση ότι με αγώνα και προσπάθεια έχει τη δυνατότητα να τα καταφέρει, ώστε να μην παραιτηθεί και να μην παρατήρει τα όπλα. Όταν, για παράδειγμα, ένα παιδί απογοητευθεί από μια σχολική επίδοση ή μια αποτυχημένη προσπάθεια δημιουργίας μιας φιλικής σχέσης, η συμβουλή του γονέα και η τρυφερή αγκα-

λιά του μπορούν να του δώσουν θάρρος να συνεχίσει την πορεία του με αισιοδοξία (**αιτιολόγηση – παράδειγμα**).

Η μόλυνση του περιβάλλοντος είναι η επέμβαση του ανθρώπου στη φύση, όταν ο ίδιος δεν ακολουθεί τους φυσικούς νόμους και επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα. Η μόλυνση αυτή αφορά τόσο το έδαφος της γης, όσο και τους υδάτινους χώρους, αλλά και τις αέριες μάζες. Η προσπάθεια του ανθρώπου να επιβάλλει τον δικό του νόμο του κέρδους έχει προκαλέσει την αλλοίωση πολλών φυσικών συστημάτων, με άμεσες και βλαβερές συνέπειες και στον ίδιο, που αποτελεί μέρος τους (**ορισμός – διαίρεση – αίτιο – αποτέλεσμα**).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Στις ακόλουθες παραγράφους βρες το θέμα, τη δομή τους, καθώς και τον τρόπο ανάπτυξης της καθεμιάς:

1. Η μόδα στις μέρες μας επηρεάζει πολύ τους νέους ανθρώπους και κάθε εκδήλωση της ζωής. Κατά συνέπεια η συμπεριφορά και το ντύσιμό τους διαμορφώνονται με βάση τις τάσεις που επικρατούν. Αυτή η κατάσταση φτάνει στο σημείο να επιλέγουν τις παρέες τους με κριτήριο τον τρόπο ντυσίματος, αγνοώντας τον χαρακτήρα και τις αρετές που διαθέτει ένας συνομήλικός τους. Ακόμα και οι επιλογές της διασκέδασής τους δε γίνονται με βάση τις επιθυμίες τους, αλλά τους χώρους διασκέδασης που διαφημίζονται περισσότερο.
2. Κάθε άνθρωπος αναζητά στη ζωή του τη συντροφικότητα με τους άλλους ανθρώπους. Η αίσθηση της παρουσίας και της επικοινωνίας γεμίζει την καρδιά του με ασφάλεια και σιγουριά ότι οι άλλοι θα του προσφέρουν βοήθεια όταν τη χρειαστεί. Όμως ένας ακόμα λόγος είναι η ανάγκη που έχει κάθε άτομο να μοιραστεί τις σκέψεις και τα συναισθήματά του με κάποιους συνανθρώπους του, ώστε να αισθανθεί ολοκληρωμένος.
3. Η οικολογική συνείδηση αποτελεί ύψιστη ηθική αξία, που αναδεικνύει τον σεβασμό του ανθρώπου απέναντι στον χώρο προέλευσής του, στη φύση και στο χρέος της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας για τις επόμενες γενιές. Η προστασία του φυσικού χώρου δείχνει την ποιότητα του πολιτισμού που έχει αναπτύξει ο άνθρωπος. Άλλωστε, όπως όλα τα φυσικά όντα, πέρα από την αναπαραγωγική υποχρέωσή του, ο άνθρωπος οφείλει

- να κληροδοτήσει το φυσικό περιβάλλον στους απογόνους του σε μια βιώσιμη κατάσταση. Έτσι, η διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης στις μέρες μας είναι τόσο απαραίτητη, όσο και η καλλιέργεια κοινωνικής ευαισθησίας.
4. Οι προσφορές της οικογενειακής ζωής είναι ορατές αν τις συγκρίνει κανείς με τις συνθήκες διαβίωσης ενός νέου ατόμου μακριά από την οικογένειά του. Μέσα στην οικογενειακή συμβίωση καλλιεργείται η συντροφικότητα, η αλληλεγγύη, η αλληλοβοήθεια, ενώ το άτομο νιώθει ασφαλές σε έναν χώρο απόλυτα προστατευμένο, από τον οποίο θα λάβει αγάπη και κατανόηση ακόμα και όταν κάνει λανθασμένες ενέργειες. Αντίθετα, μακριά από την οικογένεια το νέο άτομο βιώνει το αίσθημα της ανασφάλειας, νιώθει έντονα μοναχικό χωρίς την υποστήριξη και την ενθάρρυνση των δικών του προσώπων, ενώ αναπτύσσει καχυποψία καθώς αμφισβητεί τα κίνητρα για τα οποία μπορεί κάποιος να θέλει να το βοηθήσει.

2. Διαμορφώστε παραγράφους, αναπτύσσοντας ένα από τα ακόλουθα προτεινόμενα θέματα και τις μεθόδους ανάπτυξης:

- α. Διάβασμα – καλή σχολική επίδοση (μέθοδος αιτίου – αποτελέσματος)
- β. Η φιλία είναι σημαντικός παράγοντας στη ζωή του ανθρώπου (παράδειγμα)
- γ. Χειμώνας – καλοκαίρι (σύγκριση – αντίθεση)
- δ. Η ξεκούραση είναι απαραίτητη στη ζωή των ανθρώπων (αιτιολόγηση)

Απαντήσεις μαθητών

- α. Τα περισσότερα παιδιά στις μέρες μας δεν ασχολούνται όσο θα έπρεπε με το διάβασμα. Η κύρια ενασχόλησή τους είναι η τηλεόραση και ο υπολογιστής. Αυτό¹ έχει ως αποτέλεσμα να μην κατανοούν τη σχολική ύλη, καθώς δεν την επαναλαμβάνουν στο σπίτι. Επιπλέον, δεν ασχολούνται με τη δημιουργία εργασιών, ώστε να αφομοιώσουν το περιεχόμενο του κάθε μαθήματος. Η² σχολική τους απόδοση πέφτει ολοένα και περισσότερο και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του μαθήματος.

¹ αυτό το γεγονός, αυτή η συνήθεια. Η χρήση της δεικτικής αντωνυμίας είναι καλό να συνοδεύεται από ένα ουσιαστικό που χαρακτηρίζει το στοιχείο στο οποίο αναφέρεται η δεικτική αντωνυμία.

² **Έτσι.** Η κατακλείδα μιας παραγράφου είναι καλό να αρχίζει με μια διαρθρωτική λέξη που λειτουργεί ως στοιχείο συνοχής της.

- β. Η φιλία είναι ένας αρκετά σημαντικός παράγοντας της ζωής των ανθρώπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν παλαιότεροι ήρωες οι οποίοι, αξιοποιώντας τη φιλία τους, πρόσφεραν πολλά όχι μόνο στη δική τους ζωή αλλά και στην πορεία της χώρας τους. Επίσης, σε κάθε εποχή αλλά και στις μέρες μας, πολλά νέα παιδιά δημιουργούν γερές φιλικές σχέσεις, με στόχο να αλληλοστηριχτούν και να μη νιώθουν μοναξιά. Το ίδιο συμβαίνει και στους χώρους εργασίας, όπου οι υπάλληλοι και γενικότερα οι συνεργάτες διαμορφώνουν φιλικές σχέσεις. Όλες αυτές οι περιπτώσεις αποδεικνύουν ότι η φιλία είναι αναγκαία για κάθε άνθρωπο στη ζωή του.
- γ. Ο χειμώνας και το καλοκαίρι είναι δύο τελείως διαφορετικές εποχές. Το καλοκαίρι είναι κυρίως μια εποχή πιο ξεκούραστη, όπου μπορούμε να πάμε διακοπές, να ηρεμήσουμε και να ξεφύγουμε από τη ρουτίνα των πόλεων. Ακόμη, το καλοκαίρι είναι μια εποχή γεμάτη ζωντάνια και ηλιόλουστες ημέρες, στοιχείο που παίζει σημαντικό ρόλο και στην ψυχολογία μας. Αντίθετα, ο χειμώνας είναι μια πιο μουντή και κουραστική εποχή. Τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο και οι ενήλικες εργάζονται. Επίσης, ο καιρός είναι συνήθως βροχερός και τα παιδιά δεν έχουν πολλές ευκαιρίες για παιχνίδι ούτε οι μεγάλοι για κάποια εκδρομή. Σίγουρα το καλοκαίρι κερδίζει τις προτιμήσεις των περισσότερων.
- δ. Η ξεκούραση είναι απαραίτητη στη ζωή των ανθρώπων. Ο ρυθμός της ζωής έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Όλοι έχουν γίνει πιο απαιτητικοί. Είναι απαραίτητη³ γιατί, αν δεν ξεκουραζόμαστε όσο χρειάζεται, δε θα μπορούμε να αντεπεξέλθουμε στις υποχρεώσεις μας. Ακόμη, όταν κάποιος είναι ξεκούραστος, μπορεί να πάρει καλύτερες αποφάσεις ή να ασχοληθεί σε βάθος με ό,τι τον ενδιαφέρει. Για όλους αυτούς τους λόγους η ξεκούραση πρέπει να είναι ένα σημαντικό μέρος της ζωής μας.
- ³ Η εισαγωγή «**είναι απαραίτητη γιατί**» δεν είναι αναγκαία, καθώς δημιουργεί επανάληψη με την αρχική θεματική περίοδο.

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Α. Υποστηρικτικό υλικό

Α.1. Τι είναι η Ελλάδα;

Ιστορικά – Πολιτιστικά

- Η Ελλάδα ως χώρος κατοίκησης και δραστηριοποίησης των ανθρώπων λειτούργησε πολλούς αιώνες πριν. Κατά τους προϊστορικούς χρόνους, αλλά κυρίως κατά τη νεολιθική εποχή, μαρτυρούνται οικισμοί σε διάφορα μέρη της σημερινής Ελλάδας και στα νησιά.
- Ωστόσο ως χώρος όπου άρχισε να αναπτύσσεται πολιτισμός δραστηριοποιήθηκε από το 3500 περίπου π.Χ., στην αρχή στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων νήσων, μετά στην Κρήτη και τέλος στην Πελοπόννησο και στην κεντρική Ελλάδα. Οι αντίστοιχοι πολιτισμοί, ο κυκλαδικός, ο μινωικός και ο μυκηναϊκός, άρχισαν να συνδέουν την παρουσία τους με ήθη, έθιμα και γλώσσα που είχαν στενή σχέση με ό,τι επικράτησε στη συνέχεια στον ελλαδικό χώρο.
- Από τον 11ο ως τον 9ο π.Χ. αιώνα ακολουθούν οι μετακινήσεις των Ελλήνων σε διάφορες περιοχές της Μεσογείου, όπως στη Μικρά Ασία, στην Ιταλία, στην Ισπανία, όπου ιδρύουν αποικίες και καλλιεργούν τον ελλαδικό πολιτισμό. Έτσι οι ιωνικές πόλεις της Μικράς Ασίας αναδεικνύουν τον πρώτο Έλληνα αλλά και Ευρωπαϊό συγγραφέα, τον Όμηρο.
- Στη συνέχεια οι πόλεις που αναπτύχθηκαν στην κυρίως Ελλάδα, η Σπάρτη, η Θήβα, η Αθήνα, η Κόρινθος και άλλες, κατανόησαν τον κοινό εθνικό τους χαρακτήρα μέσα από τους Περσικούς πολέμους, όπου συνειδητοποίησαν τις κοινωνικές, γλωσσικές και πολιτιστικές διαφορές που είχαν οι Έλληνες από τους ανατολικούς λαούς.

- ❖ Η πολιτιστική έκρηξη της δημοκρατικής Αθήνας τον 5ο και τον 4ο π.Χ. αιώνα έβαλε τα θεμέλια του ελληνικού και του ευρωπαϊκού πολιτισμού, ενώ ο Μέγας Αλέξανδρος διέσπειρε αυτόν τον πολιτισμό στην Ασία και στη Βόρεια Αφρική.
- ❖ Από τον 2ο π.Χ. αιώνα ως τον 2ο μ.Χ. αιώνα η ιστορία και ο πολιτισμός της Ελλάδας συνδέθηκαν με τον ρωμαϊκό πολιτισμό, ενώ η Ελλάδα ως χώρος εξελίξεων επανήρθε στο προσκήνιο από τον 3ο με 4ο μ.Χ. αιώνα, συνδέοντας την παρουσία της με το Βυζάντιο και δίνοντας χαρακτήρα ελληνικό στον βυζαντινό πολιτισμό μέχρι τον 15ο αιώνα.
- ❖ Στη νεότερη ιστορία ο νεοελληνικός διαφωτισμός του 17ου αιώνα, η ελληνική Επανάσταση του 1821 και η ίδρυση του νεοελληνικού κράτους το 1830 επανεκκίνησαν την ελληνική κρατική παρουσία μέσα στα νέα ευρωπαϊκά πλαίσια, ενώ ο ελληνικός πολιτισμός ποτέ δεν έπαψε να επιδρά, αφού τον 15ο αιώνα είχε αποτελέσει τη βάση της ευρωπαϊκής αναγέννησης και του ευρωπαϊκού διαφωτισμού.

Γεωγραφικά

- ❖ Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται για τις πολυάριθμες ομαλές και προσβάσιμες παραλίες της, καθώς και για τον μεγάλο αριθμό των νησιών της, που το καθένα έχει ξεχωριστό τοπικό χαρακτήρα, ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές και πανέμορφες παραλίες, όπου μπορεί κάποιος να χαρεί τη θάλασσα.
- ❖ Διαθέτει υψηλά βουνά στην κεντρική και τη βόρεια περιοχή της, με οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, που προσφέρονται για χειμερινό τουρισμό.

Κοινωνικά

- ❖ Η ιδιοσυγκρασία των Ελλήνων χαρακτηρίζεται από αξίες που έχουν διασωθεί μέσα στον χρόνο, όπως η φιλοξενία, που αποτελούσε από την αρχαία ως τη νεότερη εποχή στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού.
- ❖ Το φιλελεύθερο πνεύμα και η διαλογική διάθεση προσδιορίζουν τον Έλληνα, που δύσκολα υποτάσσεται σε ανελεύθερες δομές και επιθυμεί να εκφράζει τη γνώμη του. Το στοιχείο αυτό του προσδίδει έντονη κοινωνικότητα και τον κάνει φιλικά προσεγγίσιμο. Οι Έλληνες εύκολα αναπτύσσουν σχέσεις φιλίας με αλλοεθνείς τους τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- ❖ Χαρούμενοι και καλόκαρδοι είναι δύο χαρακτηριστικά που μπορούμε να

αποδώσουμε στην πλειονότητα των Ελλήνων, στοιχεία που προέρχονται από τις αξίες με τις οποίες μεγαλώνουν, αλλά συνδέονται και με τον ηλιόλουστο ουρανό που υπάρχει τις περισσότερες μέρες του χρόνου.

A.2. Τι αξίζει να επισκεφτεί κάποιος στην Ελλάδα;

- ❖ Οι αρχαιολογικοί χώροι (και τα μουσεία) στην Ελλάδα είναι πολλοί αλλά και αξιόλογοι, για να τους επισκεφτεί όποιος θέλει να γνωρίσει τους ελληνικούς τόπους. Κορυφαίοι και απαραίτητοι αρχαιολογικοί χώροι, προκειμένου να συλλάβει ο επισκέπτης την εικόνα του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, είναι ο Παρθενώνας και το Μουσείο της Ακρόπολης, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, οι Μυκίνες, οι Δελφοί και η Ολυμπία, καθώς και τα αντίστοιχα αρχαιολογικά μουσεία. Επίσης, το ίδιο σημαντικά είναι και τα αρχαιολογικά μουσεία της Βεργίνας και της Θεσσαλονίκης, το Βυζαντινό Μουσείο της Θεσσαλονίκης κ.ά.
- ❖ Η γραφικότητα της υπαίθρου και των νησιών της Ελλάδας είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία του ελλαδικού χώρου. Η τοπική αρχιτεκτονική, που έχει δεχθεί ποικίλες επιρροές, η ομορφιά του τοπίου, η καθαρότητα των ακτών και η ομαλή πρόσβαση σ' αυτές μετατρέπουν όλα τα ηπειρωτικά και νησιωτικά παράλια σε ιδανικό χώρο διακοπών και ξεκούρασης για Έλληνες και ξένους επισκέπτες.
- ❖ Οι εκκλησίες της Ελλάδας, χτισμένες σε ποικίλους βυζαντινούς ρυθμούς, τραβούν άμεσα το ενδιαφέρον του περιηγητή. Πολλές από αυτές, χρονολογούμενες από τη βυζαντινή εποχή, αποτελούν ζωντανά ιστορικά μνημεία.
- ❖ Η ποικιλομορφία του γεωφυσικού ανάγλυφου της χώρας δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει, πέρα από τις παραθαλάσσιες περιοχές, και τους ορεινούς όγκους, που προσφέρονται είτε για ορειβασία τους θερινούς μήνες είτε για χειμερινά αθλήματα στα πολλά χιονοδρομικά κέντρα.

A.3. Τι θα έπρεπε να γευτεί και να ζήσει ο επισκέπτης της Ελλάδας;

Ήθη – έθιμα – εκδηλώσεις

- ❖ Κάθε τόπος αναδεικνύει τον δικό του τρόπο ζωής, που μπορεί ο επισκέπτης για λίγο να τον γεύεται και να μοιράζεται με τους ντόπιους κατοίκους

τις συνήθειές τους. Με αυτό τον τρόπο κατανοεί μέσα από την πράξη τη νοοτροπία και τις ιδιαιτερότητές του και τελικά μαθαίνει να αγαπά αυτόν τον λαό όχι ως κάτι ξένο, αλλά ως μια άλλη μορφή έκφρασης των ίδιων αναγκών και ανησυχιών που έχει κάθε άνθρωπος.

- ❖ Οι αποκριάτικες γιορτές στην Ελλάδα, συνδεδεμένες τόσο με το αρχαιοελληνικό διονυσιακό στοιχείο όσο και με το σύγχρονο χριστιανικό υπόβαθρο, αποτελούν έναν πόλο έλξης για τον επισκέπτη, ο οποίος μπορεί να διασκεδάσει μαζί με τους ντόπιους και να μοιραστεί τον ενθουσιασμό τους.
- ❖ Οι γιορτές που πλαισιώνουν το ελληνικό Πάσχα είναι ιδιόμορφες, ιδιαίτερα παραστατικές και πρωτότυπες, και ο περιηγητής θα συνεπαρθεί από την κατασκευτικότητα αλλά και τον πανηγυρικό χαρακτήρα που αποδίδεται στη γιορτή της Ανάστασης.
- ❖ Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα το καλοκαίρι σε πολλές περιοχές της Ελλάδας φέρνουν σε επαφή το αρχαιοελληνικό θέατρο με τις σύγχρονες τέχνες και δίνουν την ευκαιρία στον επισκέπτη να γνωρίσει ενεργά πολλά από τα αρχαιοελληνικά θέατρα, όπως αυτό της Επιδαύρου, και να μάθει τη σύγχρονη ελληνική τέχνη, όπως τη μουσική, το θέατρο, τον χορό κτλ., που παρουσιάζεται υπαίθρια.

Γαστρονομία

- ❖ Η γνωριμία ενός τόπου σίγουρα γίνεται και μέσα από τις γεύσεις που παράγει. Σε αυτόν τον τομέα η Ελλάδα είναι πολύ πλούσια, καθώς η κουζίνα που διαθέτει συνδυάζει το δυτικό με το ανατολικό στοιχείο, δίνει μεγάλη σημασία στη γευστική ικανοποίηση και βασίζεται στη μεσογειακή διατροφή.
- ❖ Η ζαχαροπλαστική προσπαθεί να αξιοποιήσει όλα τα φυσικά προϊόντα στα γνωστά γλυκά του κουταλιού, στα αμυγδαλωτά και στις μαρμελάδες, ενώ το μέλι δίνει τη γλυκιά του γεύση σε όλα τα γλυκά του ταψιού.

Δραστηριότητες

- ❖ Παλαιές τεχνικές και παλαιά επαγγέλματα είναι ακόμα ζωντανά σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και αποτελούν πόλο έλξης για πολλούς επισκέπτες, που παρατηρούν τον τρόπο κατασκευής πολλών παραδοσιακών δημιουργιών.
- ❖ Οι αγγειοπλάστες, που η τέχνη τους έχει τις ρίζες της βαθιά στην αρχαία Ελλάδα, συνεχίζουν τη δημιουργία μικρών ή μεγάλων σκευών για ποικίλες χρήσεις, χρησιμοποιώντας τον παραδοσιακό τρόπο κατασκευής.

- ❖ Η υφαντουργία με τον αργαλειό αποτελεί μέχρι σήμερα μια γυναικεία τέχνη που δίνει μοναδικά δημιουργήματα επεξεργασίας των υφαντουργικών ινών σε διάφορα μέρη της χώρας μας.
- ❖ Η παραγωγή και η επεξεργασία της μαστίχας στη Χίο αποτελούν μέχρι σήμερα ένα ελληνικό μονοπώλιο.
- ❖ Η χειροποίητη ξυλογλυπτική σε πολλές περιοχές, όπως η Σκύρος, το Πήλιο και αλλού, από παραδοσιακούς τεχνίτες, προσφέρει κατασκευές μοναδικής ομορφιάς.
- ❖ Η αργυροχρυσοχοΐα είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη σε όλη την Ελλάδα, ενώ τα Ιωάννινα είναι ένας ξεχωριστός χώρος παραγωγής παραδοσιακών κοσμημάτων με μοναδικές τεχνικές.

Συμπέρασμα: Οι λόγοι για να επισκεφθεί κάποιος την Ελλάδα είναι πολλοί, τόσο όσοι είναι και οι λόγοι για τους οποίους μπορεί να την αγαπήσει είτε ως περιηγητής είτε ως μόνιμος κάτοικός της.

A.4. Τουρισμός

Μεγάλη η ανάπτυξή του όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και παγκοσμίως.

Στη μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού συντέλεσαν:

- η άνοδος του βιοτικού επιπέδου.
- η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου.
- η επιθυμία των ανθρώπων να δουν και να γνωρίσουν άλλους τόπους.
- η ανάπτυξη των Μ.Μ.Ε. και ο κινηματογράφος, που εξοικείωναν τους ανθρώπους με μακρινές χώρες και τους εξήπταν την επιθυμία να τις γνωρίσουν.
- η τεχνολογική εξέλιξη των μέσων μαζικής μεταφοράς, τα οποία μίκρυναν τις αποστάσεις και συντόμευσαν τον χρόνο διάρκειας των ταξιδιών.

Θετικά στοιχεία του τουρισμού

- ❖ Οικονομική ανάπτυξη (ο τουρισμός είναι βασικό έσοδο για την Ελλάδα αλλά και για πολλές άλλες χώρες, πλουσιότερες από τη δική μας).
- ❖ Πολιτιστική γνωριμία, ακόμη και σε πρώτο, απλοϊκό ή απλουστευτικό, χονδρικό επίπεδο, με άλλες κουλτούρες και συνήθειες.

- ✦ Σύσφιγξη σχέσεων και γνωριμίες, ακόμα και σε προσωπικό ή οικογενειακό επίπεδο.
- ✦ Προβολή εθνικών θησαυρών και κληρονομιάς.
- ✦ Διαφήμιση της χώρας (μας) στο εξωτερικό.
- ✦ Αίσθηση ελευθερίας λόγω του ταξιδιού αυτού καθαυτού.

Αρνητικά στοιχεία του τουρισμού

- ✦ Καταστροφή του οικολογικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος λόγω της άναρχης και χωρίς μέτρο ή καλαισθησία δόμησης.
- ✦ Φαινόμενα καιροσκοπισμού και εκμετάλλευσης των τουριστών (ντόπιων και ξένων) από επιτήδειους.
- ✦ Απώλεια στοιχείων εθνικής ταυτότητας και παράδοσης, όπως το γνήσιο αίσθημα φιλοξενίας ή προσφοράς προς τον «ξένο», που χαρακτήριζε παραδοσιακά τον ελληνικό πολιτισμό.
- ✦ Δουλοπρέπεια, ξενομανία, στείρος μιμητισμός (π.χ. οι ξενόγλωσσες επιγραφές παντού), εξιδανίκευση των ξένων πολιτισμών.
- ✦ Καταστροφές σε αρχαιολογικούς χώρους.
- ✦ Η μαζοποίηση και ο ισοπεδωτικός, «πλαστικός», μαζικός τουρισμός, που εμποδίζουν την ουσιαστική επαφή με τον «άλλο», τον «διαφορετικό». Οι προκατασκευασμένες συνταγές αξιοθέατων και αξιόλογων στοιχείων των άλλων πολιτισμών και τα «πρέπει» του ομαδικού τουρισμού. Η κατά συνέπεια απώλεια της ανακάλυψης, του αιφνιδιασμού, της προσωπικής επαφής και επιλογής.

Συμπέρασμα: Ο τουρισμός είναι απαραίτητος για την Ελλάδα. Βασικές όμως προϋποθέσεις για τη βελτίωσή του είναι η άνοδος του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών, όπου υστερούμε σημαντικά σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη, και η βελτίωση του επιπέδου των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα (τουρίστες του σακιδίου). Επίσης, οι διαφημιστικές εκστρατείες της χώρας στο εξωτερικό πρέπει να επιταθούν και να προβάλλουν και άλλα στοιχεία της Ελλάδας πέρα από τα καθιερωμένα, που, όπως φαίνεται, έχουν αρχίσει να ξεπερνιούνται.

Σε ατομικό επίπεδο, καλό είναι, πριν ο καθένας ταξιδέψει, να λάβει υπόψη

του τη ρήση ότι η κάθε χώρα έχει φτιαχτεί για να αισθάνονται εκεί άνετα οι κάτοικοί της και όχι οι τουρίστες. Άρα, πριν από το ταξίδι, πρέπει να εφοδιαζόμαστε με γνώση, σεβασμό, υπομονή και διάθεση να μάθουμε και όχι να επιβάλουμε.

Β. Προτεινόμενα θέματα έκθεσης

1. Γράψτε μια επιστολή σε έναν φίλο σας που μένει στο εξωτερικό, στην οποία, παρουσιάζοντάς του τις θετικές πλευρές του τόπου σας, θα τον καλείτε να περάσει τις διακοπές του μαζί σας.
2. Γράψτε μια επιστολή σε έναν φίλο σας, που, αφού έκανε διακοπές σε ένα τουριστικό θέρετρο της Ελλάδας, έφυγε τρομερά δυσαρεστημένος. Προσπαθήστε, κατανοώντας το πρόβλημά του, να του αλλάξετε την άποψη που έχει σχηματίσει.

Γ. Απαντήσεις μαθητών

Θέμα 1ο

Αγαπητή Κατερίνα,

Τι κάνεις; Πώς περνάς στη χώρα σου τη Φιλανδία; Ελπίζω να τα πήγες καλά στις εξετάσεις του μπαλέτου σου. Πώς είναι οι γονείς σου και ο αδελφός σου; Έχω καιρό να λάβω γράμμα σου και ανησύχησα λιγάκι. Ωστόσο το καλοκαίρι πλησιάζει και όλοι οι άνθρωποι θα ξεχυθούν στις παραλίες. Σκέφτηκα, λοιπόν, αυτό το καλοκαίρι να το περάσουμε μαζί –πού αλλού;– στην Ελλάδα, που μου έχεις γράψει τόσες φορές ότι θέλεις να επισκεφτείς.

Στη χώρα μου υπάρχουν πολυάριθμες παραλίες που είναι προσβάσιμες σε όλο τον κόσμο. Ακόμα, υπάρχουν πολλά νησιά, που το καθένα ξεχωρίζει για την τοπική του παράδοση και την ομορφιά του. Σ' ένα τόσο ιδιαίτερο νησί περνάω κι εγώ τις καλοκαιρινές ξένοιαστες¹ διακοπές μου. Το νησί αυτό ονομάζεται Οινούσσεσ² και βρίσκεται στο βορειοανατολικό Αιγαίο.

Τα θετικά στοιχεία αυτού του ξεχωριστού τόπου είναι αναρίθμητα. Υπάρχουν πολλές παραλίες, άλλες βοτσαλωτές και άλλες αμμουδερές. Πολλά ξω-

κλήσια φαντάζουν διάσπαρτα σε όλο το νησί και δίνουν μια νότα ζεστασιάς και ηρεμίας. Ένα ξεχωριστό θέαμα είναι τα διώροφα καπετανόσπιτα, τα οποία αντικρίζει κανείς μόλις μπει στο λιμάνι με τα ψαροκάικα και τα караβάκια. Τα νερά που περιβάλλουν το νησί είναι γαλαζοπράσινα και καλούν τον επισκέπτη να τα χαρεί και να παίξει μαζί τους. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την αλιεία, γι' αυτό η παραδοσιακή κουζίνα, μαζί με άλλους ξεχωριστούς και πικάντικους μεζέδες, προσφέρει φρέσκο ψάρι και θαλασσινά.

Στις Οινούσσες έχω περάσει τα πιο ξέγνοιαστα και ξεχωριστά καλοκαίρια της παιδικής μου ηλικίας. Μέσα από αυτό τον τόπο κατάλαβα τις ξεχωριστές ομορφιές της Ελλάδας. Γι' αυτό³, άλλωστε, θέλω να έρθεις φέτος να περάσουμε το καλοκαίρι μαζί, για να δεις και εσύ με τα μάτια σου όλα όσα σου περιέγραψα για τον τόπο μου. Απάντησέ μου όσο πιο σύντομα μπορείς. Περιμένω γράμμα σου με ανυπομονησία.

Φιλιά
Έλενα

Διορθώσεις:

- ❖ ¹ **τις καλοκαιρινές διακοπές μου ξέγνοιαστα:** Είναι προτιμότερο το επίθετο να μετατραπεί σε επίρρημα, γιατί έτσι αποδίδεται καλύτερα ο τρόπος.
- ❖ ² **το νησί εντάσσεται στο νησιωτικό σύμπλεγμα που ονομάζεται Οινούσσες.** Πρόκειται για εκφραστικό λάθος, καθώς οι Οινούσσες δεν είναι ένα νησί αλλά ένα σύμπλεγμα νησιών.
- ❖ ³ **γι' αυτό τον λόγο:** Πρόκειται για λόγους, άρα είναι καλό η φράση να συνοδεύει το εμπρόθετο «γι' αυτό».

Θέμα 2ο

Αγαπητέ Jonathan,

Έλαβα το γράμμα σου και ειλικρινά στεναχωρήθηκα πολύ με όσα μου έγραψες για τις άσχημες εντυπώσεις που αποκόμισες από το ταξίδι σου στην Ελλάδα. Ήταν μεγάλη ατυχία που ήρθες στην πατρίδα μου την εποχή που έλειπα σε σχολική εκδρομή και δεν μπόρεσα να σε ξεναγήσω και να σου προσφέρω τη βοήθειά μου στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που συνάντησες.

Μου ανέφερες ότι συχνά ένιωσες ότι σε εκμεταλλεύτηκαν οικονομικά, όπως στη μεταφορά σου με ταξί από το αεροδρόμιο στο λιμάνι του Πειραιά και στο

καφενεδάκι όπου παρήγγειλες κάτι να φας πριν μπεις στο πλοίο. Σε είχαν χρεώσει υπερβολικά πολλά χρήματα και σου είχαν φερθεί με αγένεια. Έχεις απόλυτο δίκιο. Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν αυτά τα φαινόμενα, αλλά δεν είναι ο κανόνας, είναι οι εξαιρέσεις. Συνήθως τα ταξί είναι υποχρεωμένα να χρησιμοποιούν μετρητή, διαφορετικά θα μπορούσες να απευθυνθείς σε κάποιον αστυνομικό. Άλλωστε, κάτι ανάλογο μπορεί να συμβεί σε κάθε χώρα. Επίσης, στο λιμάνι οι τιμές για το φαγητό είναι ακριβότερες από αυτές που θα βρεις στα εστιατόρια μέσα στην πόλη.

Είχες γράψει ότι το δωμάτιο που νοίκιασες ήταν πολύ ακριβό σε σχέση με τις υπηρεσίες που σου παρείχαν. Μπορεί να είχες δίκιο, αλλά έπρεπε πριν το κλείσεις να είχες πάρει πληροφορίες από το διαδίκτυο και να με είχες ρωτήσει για να σου προτείνω κάτι καλύτερο.

Ωστόσο μου έγραψες και κάτι θετικό. Οι κάτοικοι σου φάνηκαν πολύ φιλικόι όταν τους ζητούσες μια πληροφορία και σου έκανε εντύπωση που οι περισσότεροι ήξεραν να σου μιλήσουν στα αγγλικά, γεγονός που σε έκανε να αισθάνεσαι ασφάλεια, ότι κάποιος μπορεί να σε βοηθήσει.

Το μόνο που έχω να σου πω είναι ότι η Ελλάδα φημίζεται για τη φιλοξενία της και τις τουριστικές της υπηρεσίες και θα ήθελα πολύ να σου το αποδείξω. Γι' αυτό τον λόγο σε καλώ να έρθεις το επόμενο καλοκαίρι, να σε φιλοξενήσω στο εξοχικό μου σ' ένα ελληνικό νησί και να σε πείσω ότι όσα σου συνέβησαν ήταν απλά ατυχίες και δε χαρακτηρίζουν τη χώρα μου.

Σε περιμένω
Αλέξης

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

A. Υποστηρικτικό υλικό

A.1. Τι είναι η οικογένεια;

- ❖ Η οικογένεια είναι μια θεσμοθετημένη μονάδα, η οποία αποτελείται από δύο τουλάχιστον ενήλικα άτομα που έχουν συζευχθεί και τα τέκνα αυτών. **Η οικογένεια επομένως είναι ένας θεσμός και αποτελεί την πρώτη ομάδα στην οποία συμμετέχει ο άνθρωπος.** Σύμφωνα με την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: «η οικογένεια είναι η φυσική και θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και χρειάζεται να προστατεύεται από την κοινωνία και το κράτος».
- ❖ Επειδή οι γόνιοι (τα παιδιά) των ανθρώπων χρειάζονται πολύ μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, για να αναπτυχθούν και να μπορούν να επιβιώσουν μόνοι τους, απ' ό,τι οι γόνιοι οποιουδήποτε άλλου έμβριου όντος, και μάλιστα πρωτεύοντος, γι' αυτό τον λόγο η οικογένεια από την αρχή της εμφάνισής της ανέλαβε να επιτελέσει πολλές λειτουργίες.

A.2. Λειτουργίες και χαρακτηριστικά της οικογένειας

❖ Στα παλιά χρόνια

Η οικογένεια τότε ανέτρεφε τα παιδιά, τους παρείχε δηλαδή τροφή, στέγη και ενδυμασία, παρείχε ασφάλεια και θαλπωρή. Όμως παράλληλα φρόντιζε τους ηλικιωμένους, περιέθαλπε τους αρρώστους, κατασκεύαζε ρούχα, εργαλεία, σκεύη μέσα στα πλαίσιά της. Παράλληλα και πολιτιστικές δραστηριότητες επιτελούνταν μέσα στην οικογένεια (δημιουργία παραμυθιών, δημοτικών τραγουδιών κ.ά.).

Στην εποχή μας

Η οικογένεια εξακολουθεί φυσικά να ανατρέφει τα παιδιά και να τους παρέχει τα απαραίτητα (και πολύ περισσότερα απ' αυτά), καθώς και θαλπωρή και ασφάλεια. Όμως άλλοι θεσμοί έχουν πια αναλάβει τις παλιές λειτουργίες της οικογένειας (σήμερα έχουμε νοσοκομεία, γηροκομεία, βιοτεχνίες και βιομηχανίες που κατασκευάζουν πράγματα που αγοράζουμε). Παράλληλα, οι εκπαιδευτικές λειτουργίες της οικογένειας τώρα πια επιτελούνται από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα (βρεφοκομεία, πανεπιστήμια κτλ.) και οι πολιτιστικές της δραστηριότητες από άλλους θεσμούς, όπως π.χ. τα Μ.Μ.Ε.

- ❖ **Η οικογένεια παλιά ήταν μεγάλη, εκτεταμένη.** Μέχρι και τρεις γενιές ζούσαν κάτω από την ίδια στέγη. Ο αριθμός των παιδιών ήταν πολύ μεγάλος (αίτια γι' αυτό ήταν ο μικρότερος μέσος όρος ζωής και η πολύ μεγάλη βρεφική και παιδική θνησιμότητα).

Σήμερα η έκταση της οικογένειας είναι πιο περιορισμένη, πιο **πυρηνική**. Το πολύ δύο γενιές μοιράζονται την ίδια στέγη. Ο αριθμός των παιδιών έχει μειωθεί κατακόρυφα.

- ❖ **Παλιά** ως οικογένεια ορίζαμε την ένωση δύο ετερόφυλων ατόμων με τα παιδιά τους. **Σήμερα σε ορισμένα κράτη, στα οποία ο θεσμός της οικογένειας έχει μετασηματιστεί ριζικά**, η έννοια της οικογένειας έχει αρχίσει να περιλαμβάνει τη σύνδεση ατόμων του ίδιου φύλου, που υιοθετούν τέκνα, καθώς και την έννοια της μονογονεϊκής οικογένειας.

A.3. Τι προσφέρει η οικογένεια στο άτομο;

- ❖ Είναι ο πρώτος φορέας κοινωνικοποίησης του ανθρώπου.
- ❖ Ικανοποιεί άμεσες ανάγκες (τροφή, στέγη, ενδυμασία).
- ❖ Προσφέρει ασφάλεια, θαλπωρή, φύλαξη, προστασία.
- ❖ Λειτουργεί ως καταφύγιο και πυξίδα για τα νεαρά άτομα.
- ❖ Προσφέρει πρότυπα ζωής.

A.4. Η σημερινή οικογένεια αντιμετωπίζει προβλήματα; Δυστυχώς ναι.

Αίτια

- ❖ Οι γονείς δουλεύουν πολύ και λείπουν αρκετές ώρες από το σπίτι. Ακόμη

κι όταν είναι σπίτι, κάποιοι είναι ήδη καταβεβλημένοι από το εργασιακό στρες ή εξακολουθούν να ασχολούνται και στο σπίτι με τη δουλειά τους.

- ❖ Οι γονείς δεν αφιερώνουν αρκετό, και μάλιστα ποιοτικό, χρόνο στα παιδιά τους.
- ❖ Ένας από τους γονείς μπορεί να έχει υπερβολική εξουσία μέσα στο σπίτι και να την ασκεί με αυταρχικότητα.
- ❖ Τα προβλήματα στο σπίτι λύνονται με άσχημο τρόπο (φωνές, βρισιές, σωματική βία και τιμωρία).
- ❖ Κάποιοι γονείς καταφεύγουν εύκολα στο διαζύγιο, αφού προηγηθεί μια άσχημη περίοδος μέσα στο σπίτι, που τις πιο πολλές φορές πληγώνει τα παιδιά.
- ❖ Πολλοί γονείς προσφέρουν στα παιδιά τους υπερβολικά πολλά υλικά αγαθά ως αντάλλαγμα για την απουσία τους από το σπίτι.
- ❖ Οι γονείς σε αρκετές περιπτώσεις δεν τολμούν να λειτουργήσουν παιδευτικά πάνω στο παιδί τους (π.χ., να του εναντιωθούν, να του αρνηθούν, με στόχο πάντα να το καθοδηγήσουν και να του διαπλάσουν χαρακτήρα).
- ❖ Σε αρκετές οικογένειες οι γονείς λειτουργούν ως κόλακες του παιδιού τους. Δηλαδή, του υπερτονίζουν τα όποια θετικά του στοιχεία και δεν του ασκούν καμία κριτική. Έτσι τα παιδιά αποκτούν μια πλασματική εικόνα του εαυτού τους.
- ❖ Η σύγχρονη τεχνολογία πολλές φορές υψώνει τοίχους ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας (διαδίκτυο, κινητά, τηλεόραση).

A.5. Ποιος είναι ο αντίκτυπος ειδικά στα παιδιά;

- ❖ Τα παιδιά πληγώνονται, αισθάνονται άβολα μέσα στην προβληματική οικογένεια.
- ❖ Αρκετά παιδιά πέφτουν θύματα και σωματικής βίας, με αποτέλεσμα τόσο τον φυσικό τους τραυματισμό όσο και, κυρίως, τον ψυχικό. Το τραγικό είναι ότι υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες βρέφη ή νήπια φονεύονται από τους επονομαζόμενους γονείς τους.
- ❖ Τα παιδιά αποξενώνονται από την οικογένεια, δε μιλάνε στους γονείς τους, απομονώνονται από αυτούς και στρέφονται σε λύσεις και στηρίγματα έξω από το σπίτι. Έτσι εντάσσονται σε συμμορίες, αποκτούν παραβατική συμπεριφορά (κλοπές, ναρκωτικά). Ειδικά οι έφηβοι νιώθουν τόσο έντονα

την ανάγκη να ανήκουν κάπου, ώστε δε διστάζουν να τοποθετηθούν ακόμα και σε παράνομες οργανώσεις, όπου αισθάνονται (ψευδώς) ότι κάποιους τους αγαπούν και τους αποδέχονται.

- ❖ Όταν το παιδί αισθάνεται ότι οι γονείς το γεμίζουν με υλικά αγαθά, για να εξαγοράσουν και να εξισορροπήσουν την απουσία τους από το σπίτι, αποκτά τη νοοτροπία ότι όλα στη ζωή, και βασικά οι ανθρώπινες σχέσεις, βασίζονται στη συναλλαγή και στην ιδιοτέλεια. Άρα ένα τέτοιου χαρακτήρα άτομο δεν μπορεί και να αποκτήσει γνήσιες και ειλικρινείς φιλίες, που είναι τόσο απαραίτητες για την ισορροπημένη ανάπτυξη της παιδικής και της εφηβικής προσωπικότητας.
- ❖ Παράλληλα, μία τέτοια συμπεριφορά από τους γονείς διαμορφώνει ένα παιδί με καταναλωτικό προσανατολισμό ζωής, ένα παιδί αχόρταγο, ασύδοτο, όπου όλα τα θεωρεί αυτονόητα και εύκολα να αποκτηθούν.
- ❖ Όταν οι γονείς δε φροντίζουν για τη διαπαιδαγώγηση του παιδιού, πλάθουν ένα παιδί-απόλυτο μονάρχη, το οποίο δεν μπορεί να κοινωνικοποιηθεί ομαλά, αφού με την αυθαίρετη συμπεριφορά του απαξιώνει και καταπιέζει τον περίγυρό του.

A.6. Τι μπορούμε να κάνουμε;

- ❖ Η οικογένεια πρέπει να περνάει πολύτιμο χρόνο μαζί, π.χ. γύρω από το μεσημεριανό τραπέζι, αν όχι κάθε μέρα, οπωσδήποτε την Κυριακή. Επίσης, οι διακοπές, οι τακτικές οικογενειακές έξοδοι, η από κοινού λήψη αποφάσεων για σημαντικά ζητήματα είναι μια αφορμή για να συναντιούνται συχνά όλα τα μέλη της οικογένειας.
- ❖ Η οικογένεια πρέπει να μάθει να λειτουργεί ως ομάδα με αρμονία και σεβασμό στη διαφορετικότητα του καθενός. Δεν είναι ανάγκη μέσα στην οικογένεια όλοι να είναι ίδιοι. Τα διαφορετικά γούστα και οι αντίθετες γνώμες πρέπει να ακούγονται και να ενθαρρύνονται.
- ❖ Οι κανόνες του σπιτιού ισχύουν για όλους.
- ❖ Η οικογένεια πρέπει να φτιάχνει συνήθειες, παραδόσεις και να τις τηρεί (π.χ. το ωράριο του ύπνου, τα Σαββατοκύριακα, οι διακοπές κτλ.). Έτσι τα μέλη της συνδέονται πιο ισχυρά μεταξύ τους.
- ❖ Η οικογένεια συζητάει, διαλέγεται, ακούει, πληροφορεί, αποφασίζει. Ο καθένας συνεισφέρει κατά το μέτρο των δυνάμεών του.

- ❖ Η οικογένεια διακρίνει τα talέντα του καθενός και τα αξιοποιεί κατάλληλα. Λειτουργεί πάντα υποστηρικτικά για τα μέλη της και ποτέ απαξιωτικά και απορριπτικά.
- ❖ Οι γονείς συμβουλεύουν, καθοδηγούν, δε φοβούνται να κρίνουν και να αναλάβουν τις ευθύνες που τους αναλογούν. Τα παιδιά δέχονται την κριτική, όταν αντιληφθούν το γνήσιο ενδιαφέρον και την ανιδιοτελή τοποθέτηση των γονιών.

A.7. Υπάρχει, λοιπόν, η τέλεια οικογένεια;

- ❖ Είναι ανωριμότητα και ουτοπία να φανταζόμαστε κάτι τέτοιο. Η οικογένεια, όπως και όλες οι ανθρώπινες σχέσεις, δεν είναι κάτι το δεδομένο και αυτονόητο, αλλά χτίζεται με καθημερινή προσπάθεια, μέσα σε κλίμα κατανόησης, αμοιβαιότητας και κυρίως αγάπης.

B. Προτεινόμενα θέματα έκθεσης

1. Φανταστείτε ότι είσαστε ένα παιδί που μένει σε ένα από τα παιδικά χωριά SOS. Γράψτε λοιπόν μια επιστολή σε έναν φίλο σας, περιγράφοντας τι σας λείπει από την οικογενειακή ατμόσφαιρα και θαλπωρή και τι έχετε βρει κατά τη διαμονή σας στον χώρο αυτό.
2. Παρουσιάστε μέσα σε δύο παραγράφους ένα οικογενειακό πρόβλημα και τον τρόπο που θα προτείνατε να αντιμετωπιστεί.
3. Συμμετέχετε σε μια φιλική συζήτηση όπου ο Α φίλος σας υποστηρίζει ότι η βασικότερη προσφορά της οικογένειας στο παιδί είναι η οικονομική υποστήριξη που του παρέχει. Ο Β φίλος σας υποστηρίζει ότι η βασικότερη προσφορά είναι η ηθική και ψυχολογική υποστήριξη (θαλπωρή, κατανόηση) και ο Γ φίλος σας ότι η βασική προσφορά είναι η κοινωνικοποίηση του παιδιού (δηλαδή η ομαλή ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο).
Εσείς διαλέγετε μία από τις παραπάνω απόψεις και συμφωνείτε μ' αυτήν. Ποια θα διαλέγατε και για ποιους λόγους;

Η έκθεση να ξεκινάει με τη φράση: «Φίλοι μου, σας άκουσα και τους τρεις προσεκτικά, αλλά εγώ θα συμφωνήσω με...».

Γ. Απαντήσεις μαθητών

Θέμα 1ο (πρώτη προσέγγιση)

Αγαπητέ μου Ηλία,

Τι κάνεις; Έχουμε πολύ καιρό να μιλήσουμε από τότε που μετακόμισα στο παιδικό χωριό SOS της Εκάλης και θέλω να μάθω νέα σου. Έχω αρχίσει να προσαρμόζομαι στον χώρο και έχω γνωρίσει πολλά παιδιά με τα οποία έχω πολύ καλές σχέσεις. Εξάλλου, εδώ, πρέπει να είμαστε όλοι αγαπημένοι και να λειτουργούμε σαν ομάδα για να τα βγάλουμε πέρα (+1), επειδή οι συνθήκες ζωής εδώ δεν είναι εύκολες. Υπάρχουν όμως, για καλή μας τύχη, εξαιρετικοί άνθρωποι, που μας φροντίζουν σαν να ήταν πραγματικοί μας γονείς.

Η αλήθεια είναι ότι εδώ που μένω τώρα είναι πολύ όμορφα, αλλά μου λείπουν πολύ οι γονείς μου. Μου έχει λείψει η αγάπη τους και οι στιγμές μαζί τους. Θυμάμαι, όταν γύριζα, να με περιμένουν στο σαλόνι και η μαμά να μου έχει μαγειρέψει το αγαπημένο μου φαγητό. Μου έχουν λείψει τα αστεία του μπαμπά μου, που πάντα με έκαναν να γελάω όσο στεναχωρημένη κι αν ήμουν. Επίσης, νοσταλγώ τα Σαββατοκύριακα με τους γονείς, που πάντα έβρισκαν κάτι ξεχωριστό να κάνουμε για να μένουν αξέχαστα.

Περισσότερο απ' όλα μου λείπει η αγκαλιά της μαμάς μου. Όταν δεν ήμουν καλά ή ήμουν θλιμμένη, πάντα βρισκόταν δίπλα μου για να μου πει πως με αγαπάει και πως νοιάζεται για μένα και δε θα μ' αφήσει ποτέ, και είμαι σίγουρη ότι ούτε τώρα με άφησε. Απλά είναι με τον μπαμπά μου κάπου στον ουρανό και με προσέχουν. Δεν μπορώ να πιστέψω ότι τους έχασα τόσο εύκολα (+2). Μέσα σε λίγα λεπτά όλα άλλαξαν, άλλαξε όλη η ζωή μου, αλλά καλύτερα να μη το σκέφτομαι έτσι. Για μένα οι γονείς θα είναι πάντα δίπλα μου.

Στο παιδικό χωριό SOS δεν είναι και τόσο άσχημα τα πράγματα. Όπως σου ανέφερα και πριν, υπάρχουν εξαιρετικοί άνθρωποι εδώ, που μας φροντίζουν σαν να είμαστε δικά τους παιδιά. Μας λένε ότι είμαστε όλοι μια μεγάλη οικογένεια, και πράγματι είμαστε όλοι τόσο δεμένοι μεταξύ μας, σαν μια πραγματική μεγάλη οικογένεια. Αυτοί οι άνθρωποι δίνουν τα πάντα για μας, παραμελούν την προσωπική τους ζωή για να ζούμε εμείς όσο το δυνατόν καλύτερα. Μας

αγαπάνε όλους το ίδιο και μας προσφέρουν ό,τι μπορούν. Μπορεί να μην έχω πια το δικό μου δωμάτιο και τις ανέσεις που είχα στο σπίτι μου, αλλά πραγματικά δε με πειράζει. Μου φτάνει που βρήκα ανθρώπους που με αγαπάνε και προσπαθούν να μου προσφέρουν ό,τι δεν μπορούν πια οι γονείς μου. Μου δίνουν μητρική αγάπη και ζεστασιά. Επίσης, κάνουν τα πάντα για τη μόρφωσή μας και γενικά για να έχουμε ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο και να ζούμε όπως τα παιδιά που έχουν τους βιολογικούς τους γονείς.

Λοιπόν, τώρα είναι η σειρά σου να μου πεις τα νέα σου. Πώς περνάς; Γνώρισες νέους φίλους στο καινούριο σου σχολείο; Περιμένω την απάντησή σου με ανυπομονησία.

Πολλά φιλά
Άννα

Θέμα 1ο (δεύτερη προσέγγιση)

Αγαπητέ Γιάννη,

Έχουμε μιλήσει πολλές φορές μέσα από τα γράμματα που ανταλλάσσουμε για τα ενδιαφέροντά μας. Ωστόσο στο τελευταίο σου γράμμα μού ζήτησες να σου πω γιατί είμαι εδώ στο παιδικό χωριό SOS και αν περνάω καλά. Πριν από δεκατρία χρόνια, οι γονείς μου με εγκατέλειψαν στο μαιευτήριο και με ανέλαβαν οι άνθρωποι από τα παιδικά χωριά SOS. Δεν έχω γνωρίσει ποτέ την οικογένειά μου, αλλά ξέρω ότι, αν την είχα γνωρίσει, θα ήμουν πολύ ευτυχισμένος.

Γνωρίζω λίγα πράγματα για το τι σημαίνει οικογένεια, αλλά αυτά τα λίγα που ξέρω μου λείπουν. Νοσταλγώ την ασφάλεια και την προστασία που θα μου παρείχε η οικογένειά μου, αλλά και την αγάπη της που θα με καθυσύχαζε ότι κάπου εκεί έξω υπάρχει κάποιος που με νοιάζεται. Στεναχωριέμαι όταν σκέφτομαι ότι, όταν σχολάω, δε με περιμένει η μητέρα μου, ούτε μπορώ να νιώσω τη ζεστή αγκαλιά και τα καλοπιόσματα του παππού και της γιαγιάς. Θα σου φανεί περίεργο, αλλά στεναχωριέμαι όταν ξέρω ότι οι γονείς μου δε θα μου αγοράσουν ένα ρούχο ή ένα παιχνίδι, όχι γιατί μου λείπουν, αλλά γιατί μ' αυτή την κίνησή τους θα ένιωθα το ενδιαφέρον και τη φροντίδα τους.

Δεν μπορώ να πω πως το χωριό εδώ είναι όπως μια πραγματική οικογένεια, αλλά οι άνθρωποι αγαπούν και προσέχουν όλα τα παιδιά το ίδιο. Μας στέλνουν στο σχολείο, συμβάλλοντας στη μόρφωσή μας. Μας δίνουν στέγη και φαγητό, στοιχεία που ποτέ δε μου έλειψαν. Μας αγοράζουν τα απολύτως απαραίτητα ρούχα και βιβλία. Σ' ένα σπίτι ζουν δέκα με έντεκα παιδιά και περνάμε πολύ ωραία όλοι μαζί. Οι άνθρωποι που ζουν μαζί μας και μας φροντίζουν

προσπαθούν να κάνουν το καλύτερο για μας. Τους σέβομαι και τους ευχαριστώ πολύ που με πήραν κοντά τους και με μεγαλώνουν χωρίς να μου λείπουν πολλά πράγματα. Επίσης, εδώ, νιώθω ασφάλεια πως δε θα με πειράξει κανείς.

Εύχομαι κάποτε να βρω την οικογένειά μου γιατί μου λείπει πολύ. Να βρω τη θालπωρή, την ασφάλεια και την αγάπη που πάντα περιμένα από μια οικογένεια. Ωστόσο πάντα θα ευγνωμονώ τους ανθρώπους που στο παιδικό χωριό προσπάθησαν να προσφέρουν ό,τι καλύτερο μπορούσαν.

Θέμα 2ο (πρώτη προσέγγιση)

Ένα σημαντικό πρόβλημα που μπορεί να εμφανιστεί μέσα σε μια οικογένεια είναι η ενδοοικογενειακή βία. Πολλές φορές μέσα στο σπίτι τα παιδιά δέχονται σωματική βία που παίρνει πολύ άσχημη μορφή. Όταν οι γονείς γυρίζουν κουρασμένοι από τη δουλειά τους, δεν έχουν την υπομονή να συζητήσουν με τα παιδιά τους ήρεμα τα προβλήματα που εκείνα μπορεί να αντιμετωπίζουν στο σχολείο ή στις παρέες τους. Έτσι καταλήγουν να φωνάζουν, να απειλούν ή και να βρίζουν, ενώ στις ακραίες περιπτώσεις ασκούν βία πάνω στα παιδιά τους, κάτι που είναι τελείως απαράδεκτο.

Για να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο, πρέπει οι γονείς να βρουν περισσότερο χρόνο να περνούν με τα παιδιά τους και να έχουν την υπομονή να συζητήσουν μαζί τους για οποιοδήποτε πρόβλημα τους απασχολεί. Δεν πρέπει να χάνουν την ψυχραιμία τους εύκολα και να φωνάζουν, γιατί τότε τρομάζουν τα παιδιά και εκείνα δεν ακούνε πια τις συμβουλές τους. Οποσδήποτε, βέβαια, δεν πρέπει να χρησιμοποιούν βία γιατί τότε μοιάζουν με εχθρούς στα παιδικά μάτια, που δεν μπορούν στη συνέχεια να νιώθουν σιγουριά και ασφάλεια κοντά τους.

Θέμα 2ο (δεύτερη προσέγγιση)

Σημαντικό πρόβλημα στη δική μου οικογένεια είναι το γεγονός ότι οι γονείς μου χώρισαν πρόσφατα. Η αλήθεια είναι ότι τον τελευταίο χρόνο, πριν χωρίσουν, συνέχεια καβγάδιζαν και φώναζαν και έμοιαζε να μην τους ενδιαφέρουμε εμείς, τα παιδιά τους, που πληγωνόμασταν να τους βλέπουμε να είναι τόσο εχθρικοί μεταξύ τους. Για αρκετό χρονικό διάστημα είχα πάψει να αισθάνομαι ασφάλεια όταν γύριζα στο σπίτι μου και συνέχεια ήθελα να πηγαίνω στα σπίτια των φίλων μου. Όταν τελικά χώρισαν οριστικά, νόμιζα ότι όλες αυτές οι άσχη-

μες καταστάσεις θα σταματήσουν. Όμως γελάστηκα, ο καθένας τους προσπαθούσε να πει σε μένα και την αδελφή μου πόσο καλύτερος είναι από τον άλλο, ενώ εμείς τους αγαπάμε και τους δύο το ίδιο. Επίσης, η έλλειψη του ενός από το σπίτι είναι μεγάλη και δεν μπορούμε να τη συνηθίσουμε.

Καταλαβαίνω ότι, όταν δύο άνθρωποι δεν μπορούν να συνεννοηθούν, είναι καλύτερα να ζουν χωριστά για να μην καβγαδίζουν. Όμως θα μπορούσαν να μην αναμειγνύουν στους καβγάδες τους τα παιδιά τους, γιατί αυτά δεν μπορούν να πάρουν ούτε το μέρος του ενός ούτε του άλλου. Επίσης, θα ήταν καλό να μπορούν να συνεννοούνται για την ανατροφή των παιδιών τους και να τους δείχνουν ότι τους αγαπούν και οι δύο το ίδιο, για να μη διαταράσσεται τόσο πολύ η ψυχική ισορροπία των παιδιών τους.

Θέμα 3ο

Σημείωση: Το 95% των παιδιών υποστήριξε τη θέση Β. Το 4% υποστήριξε τη θέση Γ και το 1% τη θέση Α.

ΘΕΣΗ Α: Φίλοι μου, σας άκουσα και τους τρεις προσεκτικά, αλλά εγώ θα συμφωνήσω με τον Α φίλο. Κατά τη γνώμη μου, η βασικότερη προσφορά της οικογένειας προς το παιδί της είναι η οικονομική υποστήριξη που του παρέχει. Και τούτο διότι οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν το παιδί τους όσον αφορά το μέλλον του. Είναι σε θέση να του εξασφαλίσουν μια καλή μόρφωση μέσω της εγγραφής του σε ένα αξιόλογο σχολείο και αργότερα μέσω της παρακολούθησης μεταπτυχιακών σπουδών στο εξωτερικό. Επίσης, θα είναι σε θέση να βοηθήσουν το παιδί τους να δημιουργήσει αργότερα καλύτερες συνθήκες επαγγελματικής αποκατάστασης, φτιάχνοντάς του π.χ. ένα κατάστημα ή εξοπλίζοντας το ιατρείο του. Ακόμη, μέσω της οικονομικής υποστήριξης, τα παιδιά νιώθουν πιο ασφαλή και σίγουρα και έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση.

ΘΕΣΗ Β: Φίλοι μου, σας άκουσα και τους τρεις προσεκτικά, αλλά εγώ θα συμφωνήσω με τον Β φίλο. Κατά τη γνώμη μου, η ηθική και ψυχολογική υποστήριξη της οικογένειας προς το παιδί της είναι το πιο σημαντικό που μπορεί αυτή να προσφέρει στους γόνους της. Όταν υπάρχει ψυχολογική υποστήριξη, τότε το παιδί αποκτά μεγαλύτερη εμπιστοσύνη προς τους γονείς του και έτσι δεν καταφεύγει αλλού, για παράδειγμα σε εφηβικές «συμμορίες», στο αλκοόλ ή και στα ναρκωτικά. Το παιδί που στηρίζεται ψυχολογικά από το σπίτι του δε νιώθει

παραμελημένο ή ότι είναι βάρος για τους γονείς του. Αντίθετα, αισθάνεται σίγουρο, ασφαλές και ισορροπημένο. Ο χαρακτήρας του διαπλάθεται με τέτοιο τρόπο, ώστε, όταν θα βγει στην κοινωνία, να δείχνει συμπόνια και κατανόηση προς τους γύρω του και η κοινωνικοποίησή του να είναι πιο ομαλή.

Όσον αφορά την ηθική προσφορά της οικογένειας προς το παιδί, είναι κι εκείνη εξίσου σημαντική με την ψυχολογική. Με την ηθική υποστήριξη το παιδί ολοκληρώνεται ως προσωπικότητα και δεν εξαρτά την αγάπη των γονιών του από υλικά αγαθά, όπως ρούχα, ηλεκτρονικά κ.ά. παιχνίδια ή ένα μεγάλο χαρτζιλίκι. Αποκτά ηθικές αρχές και αξίες, πρότυπα και τρόπους συμπεριφοράς. Μαθαίνει να σέβεται, να εκτιμά και να αναγνωρίζει ό,τι του προσφέρεται και να μην έχει μόνο απαιτήσεις και κακούς τρόπους. Το παιδί νιώθει έντονα την οικογενειακή θαλπωρή, και αυτό του προσφέρει ηρεμία και εσωτερική γαλήνη. Γνωρίζει ότι σ' έναν κόσμο δύσκολο και σκληρό υπάρχουν πάντοτε δίπλα του άνθρωποι που το αγαπούν και θα το βοηθήσουν.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι η ηθική και ψυχολογική υποστήριξη της οικογένειας είναι ανεκτίμητης αξίας για τη σωστή και ολοκληρωμένη διάπλαση του νεαρού ατόμου και στην εποχή μας.

ΘΕΣΗ Γ: Φίλοι μου, σας άκουσα και τους τρεις προσεκτικά, αλλά εγώ θα συμφωνήσω με τον Γ, καθώς θεωρώ ότι η βασικότερη προσφορά της οικογένειας προς το παιδί είναι η κοινωνικοποίηση που του προσφέρει. Το παιδί θα μάθει μέσα από την οικογένειά του ότι υπάρχουν όρια στη συμπεριφορά και στις πράξεις του. Θα μάθει να υποχωρεί και να δέχεται πράγματα που αρέσουν στους άλλους περισσότερο απ' ό,τι στον ίδιο. Δε θα πιστεύει ότι ο εαυτός του είναι το κέντρο του κόσμου και δε θα γίνει ένας τύραννος που με τη συμπεριφορά του θα ταλαιπωρεί τον περίγυρό του. Θα μοιράζεται, θα προσφέρει και θα αποδέχεται. Θα μάθει να συνεργάζεται. Η οικογένεια, ασκώντας κριτική στο παιδί, το διδάσκει ότι κάτι παρόμοιο θα συμβαίνει αργότερα και στη ζωή. Έτσι το νεαρό άτομο δε θα νιώθει απογοήτευση ή απόρριψη, όταν στην ενήλικη ζωή του κάποιοι θα το κρίνουν σκληρά ή και αρνητικά. Με τον τρόπο αυτό το παιδί εντάσσεται ομαλά σε πιο μεγάλα σύνολα (π.χ. στη σχολική κοινότητα), κάνει παρέες και φίλους και δεν απομονώνεται. Γίνεται ενεργό μέλος της ομάδας και πιο δημιουργικό. Άρα, όταν η οικογένεια λειτουργεί σωστά, βοηθά στην κοινωνικοποίηση του παιδιού και επομένως στην καλή και επιτυχημένη πορεία του στη ζωή.